

Rafał Białorucki, Sławomir Wnęk

Ksiądz Władysław Purzycki (1842-1915) : w stulecie śmierci

Rocznik Kolbuszowski 15, 245-255

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RAFAŁ BIAŁORUCKI – Boguchwała

SŁAWOMIR WNEK – Boguchwała

Ksiądz Władysław Purzycki (1842-1915). W stulecie śmierci

Władysław Dąbrowa Purzycki urodził się 12 czerwca 1842 r. w Dydni w rodzinie Seweryna i Marii Purzyckich¹. Ochrzczył go ks. Franciszek Adamowicz, miejscowy proboszcz, jeszcze w starym kościele zbudowanym w 1600 roku. Drewniany kościół funkcjonował do 1873 roku. Z uwagi na zły stan techniczny został rozebrany, a w tym miejscu postawiono świątynię murowaną pw. św. Michała Archanioła². W 1850 roku dydyńska parafia liczyła 4000 wiernych. Tworzyły ją miejscowości: Dydnia, Falejówka, Jabłonica, Jabłonka, Końskie, Krzemienna, Krzywe, Raczkowa, Temeszów, Witryłów i Wydrna³. W 1854 roku posada proboszcza nie była obsadzona, a obowiązki administratora pełnił ksiądz Kazimierz Solksi⁴. W 1855 roku proboszczem w Dydni był ks. Józef Dombrowski, wikariuszem ks. Feliks Kaszewski, a kolatorem parafii właściciel dworu Feliks Czaplic Podhorecki⁵.

1. Seminarium Duchowne w Przemyślu (1863-1866)

Brak jest informacji na temat edukacji Władysława Purzyckiego w zakresie szkoły średniej, którą ukończył około 1863 roku. W latach 1863-1866 studiował teologię w przemyskim seminarium. Kluczową rolę w przygotowaniu do kapłaństwa odgrywał Instytut Teologiczny w Przemyślu, kształcący kleryków pod względem intelektualnym i Seminarium Duchowne dbające

¹ „Kronika Diecezji Przemyskiej” [dalej: KDP], 1915, nr 3, s. 33.

² *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 2, Warszawa 1892, s. 243.

³ *Schematismus universi venerabilis cleri saecularis et regularis dioecesis rit. lat. Premiensi pro Anno Domini, Praemisliae* 1850, s. 35; dalej cytujemy jako *Schematismus*.

⁴ *Schematismus* 1854, s. 38.

⁵ *Schematismus* 1855, s. 38.

o walory ascetyczne przyszlých księży. W 1860 roku do przemyskiego seminarium wstąpiło 60 alumnów. W następnych latach odnotowano wzrost powołań kapłańskich, w tym młodzieży wywodzącej się ze społeczności chłopskiej⁶. W 1866 roku diakon Władysław Purzycki otrzymał święcenia kapłańskie w Przemyślu z rąk bpa Antoniego Monastyrskiego⁷.

2. Placówki duszpasterskie w latach 1866-1883

W 1866 roku ks. Purzycki został wikariuszem w Rymanowie, w parafii pw. św. Wawrzyńca. Pracował tam do 1872 roku. Zastąpił na stanowisku wikariusza rymanowskiego ks. Andrzeja Różyckiego. W tym czasie proboszczem rymanowskim był ks. Apolinary Laskowski. W 1865 roku parafia rymanowska liczyła 3676 wiernych, tworzących okręg parafialny, na który składało się: miasto Rymanów liczące 1163 wiernych oraz w większości wsie z przewagą ludności ruskiej: Deszno, Głębokie, Ładzin, Posada Dolna, Posada Górna, Sieniawa, Wróblík Królewski i Wróblík Szlachecki⁸. Obowiązki kolatora parafii Rymanów pełniła Zofia Skórska, właścicielka dworu⁹. Odnotować należy liczącą około 1000 osób społeczność żydowską.

W 1872 roku ks. Purzycki zdał egzamin proboszczowski i tego roku otrzymał probostwo w Załężu koło Jasła w parafii pw. św. Jana Chrzciciela. Zastąpił na probostwie ks. Jana Maciejowskiego. Ksiądz Purzycki był w Załężu proboszczem do 1883 roku. W latach 1882-1883 przeprowadził remont kościoła zbudowanego w połowie XVIII wieku. Z dokumentów parafialnych wynika, że kościół ten: „W późniejszych czasach pociągnięty olejem skalnym w dwóch barwach. Nad menzą wielkiego ołtarza wznosi się stary niezły obraz św. Jana Chrzciciela w obramowaniu w stylu rococo; w przedśionkach jakby małych nawach kościoła, znajdują się obrazy malowane na deskach, daleko starsze od kościoła, niegdyś może do jakiegoś tryptyku należące, godne zachowania”¹⁰.

W czasach proboszczowania ks. Purzyckiego, wewnątrz kościoła wzbogaciła polichromia z dwunastoma postaciami apostołów naturalnej

⁶ J. Ataman, *Zarys dziejów diecezji przemyskiej*, Przemyśl 1985, s. 50; W. Kochowski, *Historia Seminarium Przemyskiego diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego (1687-1895)*, Lwów-Kraków 2011, s. 244

⁷ Antoni Monastyrski (1803-1869), biskup przemyski w latach 1863-1869.

⁸ *Schematismus 1865*, s. 79-80.

⁹ F. Kiryk, *W czasach zaborów i niewoli narodowej*, w: *Rymanów – dzieje miasta*, red. F. Kiryk, wyd. 2, uzup. i popr., Rymanów 2012, s. 259.

¹⁰ KDP, 1906, nr 6, s. 347-348.

wielkości. Wykonał ją Szczęsny Stankiewicz, uczeń Jana Matejki¹¹. W czasie proboszczowania w Załężu ks. Purzycki był dwukrotnie administratorem parafii pw. Przemienienia Pańskiego w Osieku Jasielskim, najpewniej z uwagi na sąsiedztwo obydwu parafii. Po raz pierwszy od około 1873 roku do 24 sierpnia 1874 r. Po nim obowiązki administratora

Władysław Dąbrowa Purzycki (1842-1915)

pełnił ks. Michał Kościański w latach 1874-1877. Po raz drugi powierzono ks. Purzyckiemu obowiązki administratora tej parafii w dniach od 1 listopada 1877 r. do 8 marca 1878 r.¹² Osiecki okręg parafialny składał się z dwóch wsi: Osiek i Świerchowa. Liczył 1150 wiernych: w Osieku 750, a w Świerchowej 400. Z uwagi na sąsiedztwo Jasła, w tej parafii odnotowano znaczny odsetek ludności wyznania mojżeszowego, 210 osób¹³.

3. Probostwo w Boguchwale (1883-1915)

25 listopada 1882 r. zmarł ks. Aleksander Ciesielski¹⁴. Opuszczone probostwo otrzymał wiosną 1883 roku ks. Purzycki. Było to możliwe dzięki życzliwości Henryka Straszewskiego, właściciela dóbr Boguchwała i kolatora parafii¹⁵. W kronice parafialnej czytamy na ten temat: „W roku 1883 r. został tu proboszczem ks. Władysław Purzycki, który był proboszczem w Załężu za Jasłem, a prezentę na probostwo w Boguchwale podpisał mu ówczesny dziedzic Boguchwały i kolator kościoła Henryk Straszewski. Proboszcz ten pochodził z rodu szlacheckiego, miał charakter nieugięty i stanowczy,

¹¹ R. Brykowski, M. Kornecki, *Drewniane kościoły w Małopolsce południowej*, Wrocław 1984, s. 97.

¹² S. Zych, B. Walicki, *Osiek Jasielski: przewodnik po kościelnych i emigracyjnych dziejach miejscowości*, Kolbuszowa 2013, s. 91.

¹³ *Schematismus 1875*, s. 200.

¹⁴ Aleksander Ciesielski (1816-1882), proboszcz w Boguchwale w latach 1863-1882.

¹⁵ Henryk Straszewski (1820-1889), właściciel obszaru dworskiego w Boguchwale w latach 1849-1889, prawnik, działacz społeczny i filantrop.

był zdolny i posiadał dużo wiadomości z różnych dziedzin; był żartobliwy, język miał również ostry, jak jego poprzednik [ks. Aleksander Ciesielski], ale serce miał dobre¹⁶.

Ksiądz Purzycki przyjechał do Boguchwały razem z organistą Wiktorem Żytkiewiczem¹⁷ pochodzącym z Dębowca, który znakomicie zapisał się w życiu społecznym Boguchwały przełomu XIX/XX wieku.

4. Życie religijne

U schyłku XIX wieku schematyzmy diecezjalne zanotowały istnienie w parafii Boguchwała: Bractwa Apostolstwa Serca Jezusowego, Arcybractwa Najświętszego Sakramentu, Bractwa Świętej Rodziny, Bractwa Przenajświętszego Sakramentu i Bractwa Różańcowego¹⁸. Zaslugi ks. Purzyckiego dla rozwoju życia religijnego i ekonomicznego podkreślał jego następca, ks. Józef Przybyła¹⁹, szkicując w kronice parafialnej portret kapłana zatroskanego o los wiernych w trudnym okresie przypadającym na przełom XIX/XX stulecia. W 1906 roku powstał na terenie diecezji przemyskiej Związek Katolicko-Społeczny (ZKS) z inicjatywy bpa Józefa Sebastiana Pelczara²⁰. W ciągu kilku lat organizacja ta posiadała struktury w większości parafii. W 1910 roku ks. Purzycki założył w parafii ZKS skupiający 260 osób²¹. Celem tej organizacji było krzewienie i umacnianie zasad katolickich w życiu rodzinnym i publicznym. Postulowano obronę interesów narodowych, poprawę stosunków społecznych i ekonomicznych. W 1911 roku liczba członków ZKS w parafii wzrosła do 315 osób. W sprawozdaniu z działalności ZKS z 1911 roku czytamy, że w parafii jest czytelnia, kółko rolnicze, sklepik chrześcijański, kasa Raiffeisena, dom z wielką salą na odczyty, obchody religijne i patriotyczne²². Wiosną 1914 roku ZKS zorganizował obchody rocznicy obchody edyktu mediolańskiego. Przypomniano wówczas, że edykt ten wydany został w 313 roku przez cesarzy rzymskich Licyniusza i Konstantyna Wielkiego, a zakładający jednolity

¹⁶ J. Przybyła, *Kronika parafii Boguchwała*, oprac. S. Wnęk, „Nasz Czas”, 2001, nr 11, s. 8-9.

¹⁷ Wiktor Żytkiewicz (1856-1936), działacz społeczny, organista w parafiach Osiek Jasielski i Boguchwała. Wieloletni skarbnik Kasy Stefczyka w Boguchwale.

¹⁸ *Schematismus 1899*, s. 116.

¹⁹ Józef Przybyła (1880-1980), proboszcz w Boguchwale w latach 1915-1960.

²⁰ Józef Sebastian Pelczar (1842-1924), biskup przemyski: pomocniczy (1899-1900) i diecezjalny (1900-1924), założyciel Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego, święty, patron diecezji rzeszowskiej.

²¹ *Schematismus 1910*, s. 593.

²² KDP, 1911, nr 7-8, s. 401-402.

stosunek polityki religijnej państwa do chrześcijaństwa²³. Po zakończeniu uroczystości parafianie utworzyli pochod i obeszlą wieś. Temu pochodowi towarzyszyła orkiestra, którą zorganizował i prowadził w latach 1911-1913 wikariusz boguchwalski ks. Franciszek Kielbicki²⁴.

5. Działalność społeczna

W ostatniej dekadzie XIX wieku dynamicznie rozwijał się ruch spółdzielczy, skutecznie integrujący ludność katolicką pod względem oświatowym i ekonomicznym. W kronice parafialnej czytamy: „W dalszym ciągu pracował ks. Purzycki także nad podniesieniem swej parafii pod względem ekonomicznym, gdyż rozumiał, że stan oświatowy i od poziomu ekonomicznego zależy. Dlatego postarał się o założenie kasy parafialnej systemu Raiffeisena, aby jedni mogli tu swe oszczędności składać, a drudzy, aby mogli na budowę, czy też na kupno kawałka ziemi – pieniędzy pożyczyć. Kasa ta wnet się rozwiązała i istnieje do obecnej chwili pod nazwą Kasy Stefczyka”²⁵.

15 października 1905 r. odbyło się walne zebranie Spółki Oszczędności i Pożyczek w Boguchwale. Wybrano wówczas władze spółki, tj. Zarząd, radę nadzorczą oraz kasjera. przewodniczącym zarządu spółki został ksiądz Władysław Purzycki.

Ks. Purzycki przyczynił się do uruchomienia kółka rolniczego, którego otwarcie nastąpiło 3 maja 1906 r.²⁶ W kronice parafialnej czytamy: „Dla podniesienia ekonomicznego i oświatowego parafii, postarał się ten proboszcz [ks. Władysław Purzycki] o załatwienie spółdzielni rolniczej pod nazwą kółka rolniczego. Przy jego współudziale i pomocy zbudowano dom kółka rolniczego, w którym umieszczono sklepik towarowy, a w znajdującej się tamże dużej sali odbywały się zebrania i odczyty o uprawie roli, hodowli bydła, o rolnictwie, lecz przede wszystkim wyżej wspomniany ks. proboszcz oddał się odrestaurowaniu, upiększeniu i wyposażeniu świątyni Pańskiej, przy którym pracował”²⁷.

Kółko rolnicze prowadziło działalność handlową, kredytową i oświatową. Działalność polegała na propagowaniu wśród rolników no-

²³ KDP, 1914, nr 6, s. 349.

²⁴ Franciszek Kielbicki (1883-1945), wikariusz w Boguchwale w latach 1910-1913, w następnych latach w Jaśle i Bieczu; administrator i proboszcz w Lipnikach (1919-1938). W 1945 roku wyjechał na ziemie zachodnie i tam zmarł.

²⁵ J. Przybyła, *Kronika parafii*, s. 9.

²⁶ Archiwum Państwowe w Rzeszowie [dalej: APRz], Rada Powiatowa Rzeszowska 1867-1939, sygn. 13, protokół z 9 V 1906.

²⁷ J. Przybyła, *Kronika parafii*, s.10.

woczesnych form gospodarowania oraz udzielaniu pomocy przy zakładaniu szkółek sadowniczych. Ks. Purzycki był także członkiem Towarzystwa Rolniczego w Rzeszowie. W ramach tego towarzystwa na gruntach probostwa w 1886 roku założył sekcję ogrodniczo-pszczelarską²⁸. Prowadził zajęcia praktyczne, wygłaszał odczyty, zapraszał prelegentów. W sierpniu 1890 roku przewodniczył sekcji sadowniczej rzeszowskiego Towarzystwa Rolniczego²⁹.

W lipcu 1885 roku w prasie rzeszowskiej poinformowano o zamiarze budowy szkoły ludowej w Boguchwale przez Henryka Straszewskiego z Boguchwały i w Lutoryżu przez jego brata Ryszarda Straszewskiego³⁰. Zamiar ten zrealizowano w następnym roku. Na ten cel z kasy cesarskiej przekazano symboliczny datek dla obydwu szkół³¹. Z gruntów dworskich przekazano po mordzie ziemi oraz materiał budowlany³². Budowa szkół ludowych w Boguchwale i Lutoryżu napotkała na liczne przeszkody. W kronice parafialnej czytamy na ten temat: „Pod względem oświatowym parafia stała nisko, gdyż nawet nie było szkoły w gminie Boguchwała, bo podobno w Lutoryżu już szkoła była. W porozumieniu ze swym kolatorem Henrykiem Straszewskim zabrał się ks. Władysław Purzycki do wybudowania szkoły w gminie Boguchwała. Pomimo wielkich trudności, gdyż mieszkańcy gminy, nie wiedząc czym jest szkoła, nie chcieli szkoły budować, a ówczesny pisarz gminny oświadczył księdzu proboszczowi takie słowa: *Prędszej mi na dłoni włosy wyrosną, aniżeli w Boguchwale powstanie szkoła*. Ksiądz proboszcz te trudności przezwyciężył, ustąpił z gruntu plebańskiego na plac pod budowę i na ogród szkolny w ten sposób, że szkołę zbudowano na gruncie należącym do organistówki, a za to ks. proboszcz ustąpił dla organistówki takiż sam kawałek gruntu z parceli gruntu plebańskiego, położonej pomiędzy szosą a cmentarzem”³³.

Drewnianą szkołę zlokalizowano w miejscu, gdzie obecnie znajduje się Dom Nauczyciela w Boguchwale. Szkoła składała się z dwóch pomieszczeń; w jednym prowadzono naukę, drugie służyło jako pomieszczenie mieszkalne dla nauczyciela. Za funkcjonowanie szkoły ludowej odpowiadała Rada Szkolna Miejskowa, którą kierował ks. Purzycki. W latach 1904-1912 nadzorował naukę religii w Boguchwale, Lubeni, Niechobrzcu, Raclawówce, Siedliskach, Straszydłu, Woli Zgłobieńskiej, Zabierzowie i Zgłobniu.

²⁸ APRz, Akta miasta Rzeszowa, sygn.148.

²⁹ „Tygodnik Rzeszowski”, 1886, nr 87.

³⁰ Ryszard Straszewski (1816-1895), ziemianin, właściciel dworu w Lutoryżu, działacz gospodarczy.

³¹ „Tygodnik Rzeszowski”, 1885, nr 42; „Tygodnik Rzeszowski”, 1886, nr 65.

³² „Kurier Rzeszowski”, 1886, nr 18; „Przegląd Rzeszowski”, 1886, nr 20.

³³ J. Przybyła, *Kronika parafii*, s.9.

6. Zagadnienia gospodarcze

Warunki mieszkaniowe w nowej parafii były trudne, zmusiły więc księdza Purzyckiego do przebudowy plebanii. W 1885 roku zbudowano dom dla organisty. Należy przypuszczać, że w Boguchwale tymczasowo mieszkali krewni nowego proboszcza. Uczniem szkoły ludowej w Boguchwale w roku szkolnym 1898/1899 był Jan Purzycki urodzony w Muszynie, syn Stanisława Purzyckiego, pocztmistrza³⁴. 31 grudnia 1899 r. zmarł w Boguchwale Karol Besztyga emerytowany urzędnik w wieku 55 lat, którego żoną była Zofia z domu Purzycka³⁵.

W latach 1895-1903 przeprowadzono remont i restaurację kościoła parafialnego w Boguchwale. Prace nadzorował krakowski konserwator zabytków Zygmunt Hendel (1862-1929). Dach i wieżę kościoła pokryto blachą ocynkowaną, wstawiono w okna witraże, a kościół odmalowano. Dobudowano także przedsionek w miejsce małej kruchty. Freski odnowił Henryk Kuhn, artysta malarz ze Lwowa, nauczyciel rysunku w lwowskiej szkole przemysłowej, zaś część malowideł dekoracyjnych wykonał Juliusz Domański. Na zakończenie prac, staraniem parafii, postawiono obok ogrodu kościoła figurę Matki Bożej Królowej Korony Polskiej.

W 1906 roku ks. Purzycki zamówił w firmie Riegiera na Morawach nowe organy systemu pneumatycznego. Do przedsionka kościoła wstawiono żelazne, kratowe drzwi. Wizytujący parafię ksiądz sprawozdawca zauważył zalety takiego rozwiązania, przytaczając opinię ks. Purzyckiego, pomysłodawcy takiego rozwiązania: „Korzyść z tego wielka; drzwi zewnętrzne przez cały dzień są otwarte, wierni przyzwyczaili się w ciągu dnia przy sposobności wstępować do przedsionka kościoła, skąd przez zamknięte drzwi kratowe widząc jego wnętrze i tabernakulum i płonąca przed nim lampkę, mają sposobność z bliska adorować Najświętszy Sakrament”³⁶.

Wnętrze kościoła wzbogaciło się o Stacje Męki Pańskiej. Emalie wykonane na blasze w Paryżu sprowadził niejaki Miłkowski do Krakowa, a stamtąd dotarły do Boguchwały. Ks. Purzycki korzystał z rady rzeczoznawców względem ich rozmieszczenia w kościele. Zakupiono nowe ornaty, kapę białą i czarną i pewien zapas bielizny kościelnej. Wnętrze kościoła po renowacji prezentowało się imponująco: „W ołtarzu wielkim widzimy rzadko u nas spotykany baldachim wiszący nad tabernakulum, z drzewa wyrzeźbiony, naśladowujący oponę, suto wyzłacany według stylu epoki.

³⁴ APRZ, Szkoła Podstawowa w Boguchwale, Katalog ocen za lata 1894-1899, sygn. 12.

³⁵ *Metryki zmarłych we wsi Boguchwała w latach 1839-1949*, oprac. S. Wnęć, Boguchwała 2012, s. 70.

³⁶ KDP, 1911, nr 10-11, s. 500.

Kościół w tymże stylu pomalowany, w części al. fresco; prócz malowideł ściennych, kilka obrazów olejnych godnych uwagi, także krzyże i świeczniki konsekracyjne (zacheuski) godne uwagi. Kościół został świeżo staraniem ks. proboszcza Władysława Purzyckiego odnowiony. Odnowienia dokonano bardzo szczęśliwie, tak że kościół nie zatracił swej cechy i wartości zabytku³⁷.

7. Organizacje kulturalno-oświatowe

Na przełomie XIX/XX wieku. działały na terenie parafii organizacje kulturalno-oświatowe, wokół których skupiona była miejscowa inteligencja i ludność włościańska. Przykładem była działalność Towarzystwa Oświaty Ludowej (TOL) założonego w Boguchwale w 1884 roku. Celem TOL było propagowanie oświaty wśród ludności wiejskiej. Organizowano więc odczyty, zakładano wiejskie czytelnie. Boguchwalskie TOL powstało dzięki pomocy finansowej i organizacyjnej rzeszowskiego oddziału tej organizacji. W 1884 roku przekazano 60 książek i w ten sposób powstała w Boguchwale czytelnia wiejska TOL. W tym samym czasie powstała czytelnia w Zgłobniu posiadająca 65 książek³⁸. Czytelnia ta otrzymywała oprócz książek również prasę³⁹. W 1913 roku TOL zorganizowało w Boguchwale czterodniowy kurs rolniczo-oświatowy dla rolników i gospodyń, w który aktywnie zaangażował się ks. Purzycki⁴⁰.

Na pierwszą dekadę XX wieku przypadają początki teatru amatorskiego w Boguchwale. Pierwsze próby zorganizowania teatrów wiejskich podjęto w 1904 roku równocześnie w Boguchwale, Niechobrzu i Zgłobniu, ale bez sukcesu⁴¹. W lipcu i w sierpniu 1904 roku w każdej z tych wsi wystawiono po jednym przedstawieniu w sali kółek rolniczych, potem działalność zawieszono. Przełomową datą w działalności teatrów włościańskich w Galicji był 1907 rok. We Lwowie powstał wówczas Związek Teatrów i Chórów Włościańskich. Organizacja ta wspomagała merytorycznie wszelkie inicjatywy tworzenia teatrów wiejskich. Związek rozpowszechniał w środowisku

³⁷ Tamże.

³⁸ „Kurier Rzeszowski”, 1884, nr 19.

³⁹ „Kurier Rzeszowski”, 1885, nr 4.

⁴⁰ T. Bieda, J. Świeboda, *Działalność oświatowa Koła Towarzystwa Oświaty Ludowej w Rzeszowie w latach 1892-1914*, „Prace Humanistyczne”, [Rzeszów] 1975, seria I, s. 199; S. Wnęk, *Szkice z dziejów oświaty w Boguchwale od połowy XV wieku do 1944 roku*, w: *Z dziejów Boguchwały [50 lat Gminnej Biblioteki Publicznej 1956-2005]*, red. E. Śliwa, Boguchwała 2006, s. 51-70.

⁴¹ *Słownik teatrów niezawodowych*, seria I, t. 1: *Galicja do roku 1918*, red. E. Orzechowski, Wrocław 1992, s. 15.

wiejskim wydawnictwa z tzw. Biblioteki Teatrów Ludowych⁴², wydawał periodyk pt. „Poradnik teatrów i chórów ludowych”.

Podpis ks. Władysława Purzyckiego

Znaczny wpływ na zainteresowanie teatrem w środowisku wiejskim miały wizyty w Rzeszowie zespołów teatralnych ze Lwowa. W latach 1901-1914 swoje przedstawienia prezentowało Lwowskie Towarzystwo Miłośników Sceny, przekształcone w 1904 roku na Teatr Ludowy⁴³.

W latach 1906-1907 reaktywowano teatry amatorskie w Boguchwale, Niechobrzu i Zgłobniu. W 1906 roku powstało w Boguchwale Włościańskie Kółko Miłośników Sceny, a w Niechobrzu i w Zgłobniu Teatry Włościańskie. Korzystano z pomocy Związku Teatrów i Chórów Włościańskich ze Lwowa. W repertuarze teatrów amatorskich znajdowały się teksty o charakterze religijnym jak np. *Jasełka i Betlejem polskie* Lucjana Rydla, które wystawiano najchętniej. Do historii Polski nawiązywały teksty przedstawień takich jak: *Wóz Drzymały*, *Dziesiąty pawilon*, *Łobzowanie czy Chłopi arystokraci*. Większość tekstów miała jednak charakter rozrywkowy. Wystawiano więc: *Kominiarza i młynarza*, *Tragedie jakich wiele*, *Urlopnika*, *Żyda w becze* i *Błażka opętanego*. Spektakle odbywały się w salach miejscowych kółek rolniczych. Zwykle wstęp był wolny. Wyjątkiem było przedstawienie *Chłopi arystokraci* wystawione w sierpniu 1906 roku w Boguchwale, które było odpłatne, a dochód z niego przeznaczono na potrzeby miejscowej straży ogniowej⁴⁴. W parafiach Boguchwały, Zabierzów i Zgłobień w pierwszej dekadzie XX wieku działały biblioteki i czytelnie zakładane pod patronatem TSL. W ramach akcji oświatowej biblioteki i czytelnie organizowały odczyty o tematyce społeczno-historycznej. W Boguchwale od 1908 roku działało Kółko Stowarzyszenia Młodzieży i Wygłaszania Odczytów.

Problemem społecznym wsi galicyjskiej było pijaństwo. Biskup przemyski Franciszek Zachariasiewicz⁴⁵ wystosował w tej sprawie *List pasterski* do wiernych. Wydał ponadto polecenia w formie instrukcji, aby proboszczowie inicjowali ruch trzeźwościowy. W wielu parafiach powsta-

⁴² Tamże, s. XXII.

⁴³ J. Pleśniarowicz, *Kartki z dziejów rzeszowskiego teatru*, przyg. do druku, uzup. repertuary i kalendarium oprac. K. Pleśniarowicz, Rzeszów 1985, s. 129.

⁴⁴ *Słownik teatrów niezawodowych*, s. 15.

⁴⁵ Franciszek Zachariasiewicz (1770-1843), biskup tarnowski, biskup przemyski od 1840 roku.

wały bractwa trzeźwościowe, ale pierwszy zapał z czasem utracił impet i problem pijaństwa ponownie stał się dotkliwą kwestią społeczną.

Pod rządami biskupa Macieja Hirschlera⁴⁶ idea abstynencji była szczególnie mocno propagowana i to jemu przypisuje się rozpoczęcie zorganizowanej akcji trzeźwościowej na terenie diecezji. Mimo znacznego zaangażowania duchowieństwa, efekty były stosunkowo niewielkie, ale dostrzegalne. W kronice parafialnej znajdujemy fragment mówiący o zmaganiach ks. Purzyckiego z pijaństwem w parafii: „Ponieważ panował tu w parafii nałóg pijaństwa, zatem przede wszystkim zabrał się energicznie do wytępienia tego nałogu, nie tylko przez pracę w kościele, ale w ten sposób, że przeforsował wybory nowej rady gminnej, która dobrą intencją proboszcza zrozumiała i szła mu na rękę, tak że przy końcu swego duszpaSTERZOWANIA mógł sobie powiedzieć, że pijaństwo zwalczył”⁴⁷.

Proboszcz boguchwalski wspierał pomysł założenia straży pożarnej. W 1904 roku powstała w Boguchwale jednostka straży pożarnej licząca 15 członków. Twórcą straży i pierwszym jej prezesem był Klaudiusz Angerman⁴⁸.

8. Ostatnie lata

Powodem śmierci ks. Purzyckiego była choroba serca, na którą cierpiał od lat. Wydarzenia wojenne tylko ją wzmogły. W obawie przed armią rosyjską opuścił parafię na kilka miesięcy zimą 1914 roku. Jego obowiązki przejął wikariusz ks. Jan Gielarowski⁴⁹. Do Boguchwały powrócił w styczniu 1915 roku i tam zmarł 28 marca 1915 r. Dzień przed śmiercią proboszcza obowiązki administratora parafii przejął ks. Gielarowski i pełnił je do 10 grudnia 1915 r. Z uwagi na działania wojenne w pogrzebie uczestniczyło mniej osób niż zwykle w takich okolicznościach. Po śmierci ks. Purzyckiego ogłoszono konkurs na probostwo w Boguchwale. Zgłaszanie kandydatów upływno w dniu 31 sierpnia 1915 r.⁵⁰

Ks. Purzyckiego pochowano w pobliżu kaplicy cmentarnej. Groby

⁴⁶ Maciej Hirschler (1807-1881), biskup przemyski od 1870 roku.

⁴⁷ J. Przybyła, *Kronika parafii*, s. 9.

⁴⁸ Klaudiusz Angerman (1861-1922), przedsiębiorca, działacz niepodległościowy i filantrop.

⁴⁹ Jan Gielarowski (1888-1943), urodzony w Nienadówce, wyświęcony 29 czerwca 1913 r. w Przemyśle, wikariusz i administrator parafii Boguchwała w latach 1913-1915. Będąc proboszczem w Duńkowicach, aresztowany przez Niemców w 1943 roku za pomoc udzieloną Żydom i osadzony w obozie koncentracyjnym w Auschwitz, gdzie zmarł w kwietniu 1943 roku.

⁵⁰ KDP, 1915, nr 3, s. 35.

kapłanów i osób duchownych różniły się lokalizacją od grobów osób świeckich zgodnie z przepisami prawa kościelnego⁵¹. W 1956 roku w tym samym grobie pochowano jego wychowanka, ks. Stanisława Żytkiewicza. Rosnące zainteresowanie dziejami walki o niepodległość i zbliżające się przemiany ustrojowe spowodowały, że grób księży Purzyckiego i Żytkiewicza stał się miejscem manifestacji patriotycznych. W 2005 roku ks. Żytkiewicz został patronem boguchwańskiego gimnazjum, a miejsce to zostało objęte opieką szkoły⁵².

Rev. Władysław Purzycki (1842-1915). On the centenary of his death

Władysław Dąbrowa Purzycki (1842-1915) was born in 1842 in Dydnia. In the years 1863-1866, he studied theology in the seminary in Przemyśl. He was ordained in 1866 in Przemyśl. In 1866 he was a curate in Rymanów and in the years 1872-1883 a parish priest in Załęże near Jasło as well as an administrator of the parish of Osiek. He was a parish priest in Boguchwała in the years 1883-1915, a co-organizer of the construction of a folk school in Boguchwała and Lutoryż, and an agricultural club. In the years 1895-1903, he completely renovated the church. He died 28 March 1915, and was buried in Boguchwała.

⁵¹ F. Bączkowicz, *Prawo kanoniczne*, t. 2, Opole 1958, s. 382.

⁵² S. Wnęk, *Ks. ppłk Stanisław Żytkiewicz (1889-1956). Kapelan I Brygady Legionów Polskich. Materiały do biografii*, Boguchwała 2005, s. 37-38.